

סקירת מבצע צוק איתן

מטרות, שלבים, מערכות ותוצאות

המחלקה להיסטוריה | צבא ההגנה לישראל

סקירת מבצע "צוק איתן"

מבצע צוק איתן היה מבצע רחב היקף של צה"ל ברצועת עזה, והוא נמשך חמישים יום – מ־8 ביולי עד 26 באוגוסט 2014. בין מטרות המבצע ניתן למנות את חיזוק הביטחון במרחב הגבול, ביסוס שקט ויציבות ביטחונית בזירה הפלסטינית, פגיעה בתשתית הצבאית של חמאס ושל ארגוני הטרור ופגיעה בתשתיות המנהור ההתקפי. המבצע נפתח על רקע הסלמה ביטחונית חדה שהחלה ביוני 2014, כאשר ירי רקטות לעבר יישובי הדרום גבר במידה ניכרת והתרחב בשבועות שלאחר מכן לאזורים נוספים בישראל.

שלב ההסלמה ופתיחת המבצע

בחודש יוני 2014 נרשם זינוק בכמות הרקטות שנורו מהרצועה לעבר ישראל בעקבות מבצע "שובו אחים", מבצע שנערך לאחר חטיפתם ורציחתם של שלושת הנערים יעקב נפתלי פרנקל, גיל-עד שער ואיל יפרח. בימים הראשונים של יולי התרחב הירי במידה רבה, ונורו רקטות לעבר באר שבע, אשקלון, אשדוד ויישובי הנגב המערבי. ב־7 ביולי החליטה ממשלת ישראל על תחילת מבצע צוק איתן. ב־8 ביולי, בשעות הערב, החל חיל האוויר לתקוף מטרות ברחבי הרצועה. התקיפות הראשונות בוצעו בו בזמן לעבר עשרות יעדים ובהם מחסני תחמושת, אתרי שיגור, מפקדות מבצעיות, מרתפים לאחסון אמצעי לחימה ואתרים ששימשו את הזרוע הצבאית של חמאס לריכוז כוחות.

בתוך שעות התרחב הירי לעבר גוש דן וירושלים. מערכת "כיפת ברזל" יירטה רבות מהרקטות שנשקפה מהן סכנה. זה היה השלב הראשון של המבצע, ונורו בו רקטות למרכז הארץ בהיקפים היומיים הגבוהים ביותר מאז מבצע עמוד ענן (2012).

הרחבת התקיפות האוויריות

ב־8 ביולי, כמה שעות לאחר פתיחת המבצע, ניסתה חוליית מחבלים לחדור לישראל דרך הים בחוף זיקים. חמישה מחבלים חמושים יצאו מהים וניסו לחדור למתקן צבאי. כוח של חיל הים זיהה אותם ופתח באש לעברם. החולייה חוסלה, והאירוע נחשב לאחת מנקודות הפתיחה הבולטות של המבצע.

בימים 9–12 ביולי הרחיב חיל האוויר את התקיפות. מאות יעדים נוספים הותקפו, ובהם מפקדות של חמאס בעיר עזה, מחסני אמל"ח סמוך לרפיח, מטרות תצפית סמוך לבית להיה ובתי בכירים ששימשו כמוקדי תכנון מסווגים. חיל הים תקף מטרות לאורך החוף, סגר את נתיבי ההברחה הימיים ופגע באתרים ששימשו לשיגור רקטות קצרות טווח לעבר עוטף עזה.

ב־10–14 ביולי הותקפו מתקנים מרכזיים של הזרוע הצבאית של חמאס: מנהרות לוגיסטיות בעומק העיר עזה, מבני פיקוד תת־קרקעיים באזור תל אלהוא ומתחמי אחסון רקטות לטווח בינוני ובינוני-ארוך. בתקופה זו דווח על ירי של מאות רקטות ביום. ישראלים רבים במרכז ובדרום שהו שעות ארוכות במרחבים מוגנים.

ניסיון להפסקת אש (14–16 ביולי)

ב־14 ביולי 2014 הציגה מצרים מתווה להפסקת אש. ממשלת ישראל קיבלה אותו והשתתף זמנית את התקיפות. במהלך ההפוגה נמשך הירי לעבר יישובים בישראל, וחמאס הודיע כי אינו מקבל את המתווה.

בעקבות זאת חידש חיל האוויר את התקיפות. יום זה סימן את המעבר מהתקפות מדודות למערכה אווירית ממושכת שכללה פגיעה מתמשכת ביכולות השיגור ובמערך הפיקוד של הזרוע הצבאית.

תחילת השלב הקרקעי – 17 ביולי

ב־17 ביולי, בשעות הערב, פתח צה"ל בשלב הקרקעי של המבצע. כוחות שריון, חי"ר והנדסה נכנסו לכמה אזורים בגבול הרצועה. מוקד הפעולה הראשוני היה איתור מנהרות התקפיות והשמדתן. הכוחות פעלו באזורי בית חנון, בית להיה, שג'עיה, רפיח וחאן יונס. בתוך פחות מ־24 שעות נחשפו כמה מנהרות שחדרו לשטח ישראל.

בשלב הקרקעי פינו כוחות ההנדסה צירים ממטענים, וחשפו מערכות מנהור מסועפות שהתפרסו לאורך מאות מטרים.

הקרב בשג'עיה – 20 ביולי

ב־20 ביולי התרחש אחד הקרבות הקשים של המבצע. כוחות גולני נכנסו לשכונת שג'עיה, אזור מורכב וצפוף ששימש מוקד מרכזי לפעילות חמאס. בזמן הלחימה נפגע נגמ"ש של החטיבה, וכוחות נוספים ספגו אש כבדה. הקרב נמשך שעות ארוכות של לחימה שכללה ירי מנשק קל, מטענים ותצפיות אויב מבוצרות. במקביל פעלו כוחות שריון והנדסה לפתיחת צירים כדי לאפשר תמרון נוסף. חיל האוויר ביצע תקיפות סיוע רבות כדי לאפשר חילוץ ופינוי של הכוחות. בקרבות נהרגו 13 חיילי גולני, ונחטפה גופתו של החייל אורון שאול על ידי המחבלים.

הקרב בשג'עיה סימן נקודת תפנית במבצע הקרקעי, והוביל להעמקת הפעילות בגזרות אחרות ברצועה.

המרחבים ממזרח לחאן יונס, לרפיח והצירים הדרומיים – 21–29 ביולי

בימים שלאחר הקרב בשג'עיה עבר עיקר המאמץ לאזורי חאן יונס ורפיח. שם התרכזה פעילות של מנהרות התקפיות ארוכות. כוחות הנדסה, שריון וחי"ר פעלו בתוך שכונות עירוניות, הרסו פירים, חשפו תוואים תת־קרקעיים ונטרלו אמצעי לחימה רבים. הקרבות היו בחלקם בשטחים בנויים ובחלקם בשטחים פתוחים סמוך לגבול. ב־21 בחודש נפל הקצין הבכיר ביותר במבצע, סא"ל דולב קידר, מג"ד גדוד 'גפן', בתקרית שבה חצו מחבלים את הגבול דרך מנהרה באזור שדרות. בתקרית נהרגו גם שלושה חיילים נוספים שנסעו עימו ברכב מפגיעת טיל נ"ט שירו המחבלים.

ב־25 ביולי זוהה פיר מנהרה באזור כיסופים, שהכיל אמצעי לחימה וציוד מיוחד לחדירת מחבלים לשטח ישראל. זו הייתה אחת המנהרות שהתגלו במרכז הרצועה. ב־28 ביולי פרצה חוליית מחבלים דרך מנהרה לשטח ישראל והרגה חמישה חיילים בעמדה ליד נחל עוז.

המשך הלחימה הקרקעית והפסקות האש

בסוף יולי ובתחילת אוגוסט המשיך צה"ל בתמרון הקרקעי. במקביל הוכרזו כמה הפסקות אש הומניטריות, והן נמשכו שעות אחדות. במהלך חלק מההפוגות נסוגו כוחות הקרקע לעבר הגבול, אך הירי לעבר ישראל חודש עם סיום כל אחת מן ההפסקות.

ב־1 באוגוסט נתקל כוח צה"ל, שסרק את אזור רפיח לאיתור מנהרות, בכוח של מחבלים שפרצו ממנהרה. שלושה חיילים נהרגו: מפקד פלוגת הסיור רס"ן בניה שראל, סמ"ר ליאל גדעוני וסג"ם הדר גולדין. את גופתו של גולדין הבריחו המחבלים במנהרה. כוחות שהוזעקו למקום איתרו ממצאים שקבעו את מותו של גולדין,

וגורלו לא היה ברור במשך זמן מה. גופתו של גולדין הוחזרה לישראל רק בנובמבר 2025, במהלך הפסקת האש במלחמת 'חרבות ברזל'.

ב־5 באוגוסט נכנסה לתוקף הפסקת אש למשך 72 שעות. במהלך הפסקה זו השלימו מרבית הכוחות הקרקעיים את היציאה מהרצועה. הצבא הגדיר את המשימה המרכזית של השמדת מנהרות התקפיות כמושלמת, לאחר שהושמדו 32 מנהרות התקפיות, מהן 14 שחצו את גבול ישראל.

בימים שלאחר מכן המשיך הירי מהרצועה לעבר ישראל, ובעיקר לעבר עוטף עזה וערי הדרום. תקיפות חיל האוויר נמשכו ברפיח, בעיר עזה ובבית להיה.

סיום המבצע – הפסקת אש ארוכת טווח

ב־26 באוגוסט 2014, בשעות הערב, הושגה הפסקת אש ארוכת טווח בתיווך מצרי. הפסקת האש נכנסה לתוקף מייד. ירי הרקטות הופסק, וכלל הכוחות הישראליים שבו לגבול ישראל. המבצע הסתיים לאחר חמישים ימי לחימה.

68 חיילים ישראלים ושישה אזרחים נהרגו. בעזה נפגעו אלפים, ונזק כבד נגרם לבתים, לתשתיות ולמתקני חמאס.